דער פֿינפֿטער שוועדישער רעפֿאָרט צום אייראָפּעישן ראָט לויט דער רעם־קאָנוווענץ וועגן דער שיץ פֿאַר נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן

אָט דער אָ טעקסט איז אַ קיצור פֿונעם פֿינפֿטן שוועדישן רעפֿאָרט צום אייראָפּעישן ראָט לויט דער רעם־קאָנוווענץ וועגן דער שיץ פֿאַר נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן, וואָס איז אַרײַגעשיקט דעם 1טן יוני אין יאָר 2021. דער אינהאַלט באַשרײַבט די אַנטוויקלונג אין משך פֿונעם אַקטועלן פּעריאָד. מען קען געפֿינען מער פֿרטימדיקע אינפֿאָרמאַציע אינעם פֿולשטענדיקן רעפֿאָרט אויף שוועדיש אָדער ענגליש. מע קען געפֿינען אינפֿאָרמאַציע וועגן דעם הינטערגרונד אין פֿריערדיקע רעפֿאָרטן.

הינטערגרונד

די פֿינף נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן אין שוועדן זענען יִידן, ראָמען, סאַמען, שוועדישע פֿינלענדער און טאָרנעטאָלינגער. די סאַמען זענען דערצו אויך אַן אָנערקענט יַנגעבוירן פֿאָלק. אַ סך פֿון זיי וואָס געהערן צו אַ נאַציאָנאַלער מינאָריטעט רעדן איין, אָדער אַ פּאָר, פֿון די מינאָריטעט־שפּראַכן פֿיניש, יִידיש, מיענקיעלי, ראָמאַני טשיב און סאַמיש. די פֿאַרשטאַרקטע רעכט גילטן פֿאַר פֿיניש, סאַמיש און מיענקיעלי אין ספּעציעלע פֿאַרוואַלטונג־שטחים וועלכע, אין יאָר 2020, שליסן אײַן 84 קאָמונעס און 15 קאָונטיס. די דאָזיקע רעכט האַנדלען זיך, למשל, וועגן דעם אינדיווידועלן רעכט צו ניצן זײַן שפּראַך אין פֿאַרבינדונג מיט פֿאַרוואַלטונג־אינסטאַנצן אין, אָדער לעבן, דעם גאָגראַפֿישן פֿאַרוואַלטונג־שטח, און דערצו אויך דאָס רעכט צו קינדיר־אָפּהיט (קינדערגאָרטן) און געריאַטרישן אָפּהיט, אין גאַנצן אָדער צום באַדײַטיקן טייל, אויף די מינאָריטעט־שפּראַכן.

די אַנטוויקלונג פֿון דער שוועדישער מינאָריטעט–פּאָליטיק

אין יאָר 2016 האָט די רעגירונג אָנגעשטעלט אַ ספּעציעלן אינספּעקטאָר כדי צו שרײַבן אַ פֿאָרשלאָג וועגן אַ נײַער מינאָריטעט־פּאָליטיק. אין מאַרץ 2018 האָט די רעגירונג איבערגעגעבן די פּראָפּאָסיציע "אַ פֿאַרשטאַרקטע מינאָריטעט־פּאָליטיק" (פּראָפּ. 199:18/2017) דעם שוועדישן פּאַרלאַמענט. די פּראָפּאָסיציע האַלט דעם ערשטן טייל פֿון דער באַאַרבעטער מינאָריטעט־פּאָליטיק און דערצו אויך דאָס מינאָריטעט־געזעץ. אין יוני 2018 האָט די רעגירונג איבערגעגעבן דעם טעקסט "אַ נייער אָנהייב פֿון אַ פֿאַרשטאַרקטער מינאָריטעט־פּאָליטיק" (סקר. 282:18/2017) צום שוועדישן פּאַרלאַמענט. דער טעקסט איז דער צווייטער טייל באַאַרבעטער מינאָריטע־פּאָליטיק און ער וועט זײַן דער אַרויספֿונקט פֿון דער צוקונפֿטער אַרבעט.

כסדרדיקע קאָאָפּעראַטיוו טרעפֿונגען און אָפּשאַצונגען

די שטאָקהאָלמער קאָונטי־אַדמיניסטראַציע און דער סאַמישער פּאַרלאַמענט טראָגן דאָס אַחריות פֿאַרן אָפּשאַצן די מינאָריטעט־פּאָליטיק. די אינסטאַנצן פֿובליקירן יערלעך אַ רעפּאָרט וועגן די קאָמונאַלע, רעגיאָנאַלע און מלוכישע אינסטאַנצן און זייער אַרבעט צו פֿאָלגן די גיעזעצן, די רעם־קאָנוווענצן און דעם אייראָפּעישן טשאַרטער וועגן רעגיאָן־ און מינאָריטעט־שפּראַכן.

איין פֿון דריַ צענטראַלע ענינים אין דער מינאָריטעט־פּאָליטיק זענען "אָנטיילנעמונג און השפּעה". די אָפּשאַצונג־אינסטאַנצן האָלטן אַז די מעגלעכקייט וואָס שייך השפּעה אויף אַ קאָמונאַלער און רעגיאָנאַלער מדרגה ווערט אַלץ בעסער, למשל צוליב די לעצטע פֿאַרענדערונגען אין דעם געזעץ וועגן נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן און מינאָריטעט־

שפּראַכן. אויף דער נאַציאָנאַלער מדרגה פֿירט די רעגירונג־אַדמינסטראַציע אָן מיט יערלעכע קאָאָפּעראַטיוו טרעפֿונגען וווּ די פֿאַראַנטוואָרטלעכע מיניסטערס אָדער אַדמיניסטראַטאָרן באַטייליקן זיך אין זיי. דערצו פֿירט מען אָן מיט ספּעציעלע טרעפֿונגען וועָן מען נייטיקט זיך אין שמועסן וועגן אַ ספּעציפֿישן ענין.

אין דער אַרבעט מיט דער סטראַטאגיע פֿאַרן אינַשליסן ראָמען אַראַנזשירט מען כּסדרדיק מיטינגס מיט דער ראָמישער רעפּערענץ־גרופּע. אויך אין אַנדערע פּראָצעסן, למשל די קומעדיקע אויספֿאָרשונג לגבי דעם געזעץ וועגן רעניפֿער־געשעפֿטן, האָט די רעגירונג דורכגעפֿירט קאָאָפּעראַטיוו טרעפֿונגען.

אינעם גערעם פֿון דער אַרבעט מיטן אָ רעפּאָרט האָט מען דורכגעפֿירט אַ קאָאָפּעראַטיוו טרעפֿונג מיט די נאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציעס פֿאַר די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן אין שוועדן. די טרעפֿונג איז אַראַנזשירט געוואָרן דעם 26טן פֿעברואַר אין 2021 און דער אַרויספֿונקט איז געווען די קאָנקרעטע אַספּעקטן וועלכע די מינאָריטעטן האָבן געוואָלט פּראָבלעמאַטיזירן אינעם רעפּאָרט.

צוטריטלעכע אינפֿאָרמאַציע וועגן די רעכט פֿון די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן

לויט §3 אינעם געזעץ (724:2009) וועגן נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן און מינאָריטעט־שפּראַכן מוזן די פֿאַרוואַלטונג־אינסטאַנצן, וועָן נייטיק, אויף אַ פּאַסיקן אופֿן אינפֿאָרמירן די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן וועגן זייערע רעכט. דאָס הייסט אַז זיי אַקטיוו טראָגן דאָס אַחריות פֿאַרן איבערגעבן אינפֿאָרמאַציעס וועגן די רעכט לגבי דעם סטאַטוס וויי אַ נאַציאָנאַלע מינאָריטעט. די קענטשאַפֿט וועגן די רעכט איז וויכטיק כּדי צו קענען זיי פֿאָדערן.

אַלץ מער קאָמונעס, קאָונטיס, אינסטאַנצן און קאָונטי־אַדמיניסטראַציעס אינפֿאָרמירן וועגן די מינאָריטעט־רעכט אויף די מינאָריטעט־שפּראַכן. דאָס געווויינטלעכסטע מין אינפֿאָרמאַציע איז צו אינפֿאָרמירן אויף וועבזײַטלעך אָבער מע פֿאַרשפּרייט אויך די אינפֿאָרמאַציע אויף סאָציאַלע מעדיעס, אין די לאָקאַלע צײַטונגען און אין משך פֿון טרעפֿונגען.

אין משך פֿון דער קאָוויד־19־פּאַנדעמיע האָט די פֿאַראַנטוואָרטלעכע אינסטאַנצן אויך פּובליקירט אינפֿאָרמאַציע, וואָס איז וויכטיק פֿאַר דער געזעלשאַפֿט, אויף די מינאָריטעט־שפּראַכן.

פֿאַרבעסערן דאָס קענטעניש

דער סאַמישער פּאַרלאַמענט מיט דער שטאָקהאָלמער קאָונטי־אַדמיניסטראַציע טראָגן דאָס אַחריות פֿאַר די אינטערוועגן וואָס זאָלן פֿאַרשפּרייטן אינפֿאָרמאַציע און פֿאַרבעסערן דאָס קענטעניש בײַ, בכלל, קאָמונעס און אינסטאַנצן. איצט פֿירט מען דורך אַ גרויסע אַנטוויקלונג־אַרבעט מיט אַ וועב־באַזירטער גרונטיקער אויסבילדונג וועגן די רעכט פֿון די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן.

אויך די איבעריקע 20 קאָונטי־אַדמיניסטראַציעס טראָגן דאָס אַחריות פֿאַרן פֿאַרשפּרייטן אינפֿאָרמאַציע, און אין משך פֿון די לעצטע יאָרן האָט מען דורכגעפֿירט עטלעכע אינטערוועגן כּדי צו פֿאַרבעסערן דאָס קענטעניש וועגן די רעכט פֿון די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן אויף דער לאָקאַלער מדרגה.

"דער פֿאָרום פֿאַר דער לעבעדיקער געשיכטע" איז אַן אינסטאַנץ אונטער דער רעגירונג וואָס, למשל, אַרבעט קעגן אַנטיזיגאַניזם און אַנטיסעמיטיזם. די אינסטאַנץ אַרבעט אַקטיוו מיטן פֿאַרשפּרייטן אינפֿאָרמאַציע און דעם אַראַנזשירן אויסשטעלונגען מיט שייכות צו די יידישע און רָמישע מינאָריטעטן.

אַרטיקל 1

דער ציל פֿון דער פּאָליטיק וואָס שייך די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן איז צו שיצן זיי און פֿאַרבעסערן זייערע מעגלעכקייטן וועט ס'קומט צו השפּעה און דערצו אויך שטיצן די היסטאָרישע מינאָריטעט־שפּראַכן כדי צו האַלטן זיי בייַם לעבן. די מינאָריטעט־פּאָליטיק איז אַן אינטעגראַלן טייל פֿון דער פּאָליטיק וועגן מענטשן־רעכט און אַ טייל פֿונעם ציל צו פֿאַרזיכערן אַז מע גיט די פֿולע אַכטונג פֿאַר שוועדנס אינטערנאַציאָנאַלע שולדיקייטן לגבי מענטשן־רעכט.

ס'בלייַבט די סטראַטעגיע פֿאַר דער נאַציאָנאַלער אַרבעט וועגן מענטשן־רעכט, פֿאָרשעשטעלט אינעם פֿערטן שוועדישן רעפּאָרט. דערפֿאַר, האָט די רעגירונג באָשלאָסן, אין מאַרץ 2021, צו באַשטעטיקן אַ פּראָפּאָזיציע וועגן אַן אינסטיטוט פֿאַר מענטשן־רעכט.

דער נייַער אינסטיטוט זאָל, למשל, פֿאָלגן, אויספֿאָרשן און איבערגעבן באַריכטן וועגן ווי אַזוי מע רעספּעקטירט און אָפּהיטן די מענטשן־רעכט אין שוועדן. דער אינסטיטוט זאָל אויך איבערגעבן פֿאָרשלאָגן וועגן וועלכע אינטערוועגן מע קען דורכפֿירן כדי צו אָפּהיטן די מענטשן־רעכט. מע וויל עטאַבלירן דעם אינסטיטוט פֿאַר מענטשן־רעכט אין יאַנואַר 2022.

די סאַמען, דאָס איינגעבוירן פֿאָלק

די אַרבעט צו פֿאַרשטאַרקן די ספּעציעלע רעכט פֿאַרן איינגעבוירענעם פֿאָלק, די סאַמען, איז אַ פּריאָריטעט פֿון דער רעגירונג. די בקשה פֿונעם סאַנישן פּאַרלאַמענט לגבי דעם עטאַבלירן אַן "אמת"־קאָמיסיע איז אַ טייל אַרבעט. אין משך פֿון 2020 און 2021 האָט דער סאַמישער פּאַרלאַמענט דורכגעפֿירט אַ פֿאַראַנקערונג־פּראָצעס מיטן סאַמישן פֿאָלק, וואָס מען וועט איבערגעבן אַ רעפּאָרט וועגן דעם אין מאַרץ 2021.

די רעגירונג וועט פֿאָרשטעלן אַ פֿאָרשלאָג לגבי אַ געזעץ וועגן אַ קאָנסולטאַציע־אָרדענונג מיטן ציל צו פֿאַרשטאַרן די השפּעה לגבי רעלעוואַנטע פּראָצעסן. די קאָמוניקאַציע צווישן דעם סאַמישן פּאַרלאַמענט און אַנדערע סאַמישע אָרגאַניזאַציעס איז אַ וויכטיקער טייל אַרבעט כדי צו פֿאָרמולירן די סאַמישע פּאָליטיק.

אַ נאָרדישע סאַמען־קאָנווענסיע איז צענטראַל כדי צו פֿאַרשטאַרקן די רעכט פֿונעם סאַמישן פֿאָלק וואָס שייך דאָס אָפּהיטן און אַנטוויקלען זייַן שפּראַך, זייַן קולטור און זייַן געזעלשאַפֿטלעכע לעבן. דער סאַמישער פּאַרלאַמענטאַרישער ראָט האָט אַרײַנגעשיקט אַ בקשה וועגן אַ פּאָר קלענערע קאָריגירונגען אינעם לעצטן טעקסט און אי די רעגירונג אי דער סאַמישער פּאַרלאַמענט אַרבעט איצט מיטן ענין.

אַרטיקל 2

אין דער סאַמישער פּאָליטיק איז דאָ זייער אַן אַנטוויקעלטע און אַרבעטנדיקע נאָרדישע קאָאָפּעראַציע צווישן נאָרוועגיע, פֿינלאַנד און שוועדן און דערצו אויך די אָנגעשטעלטע ביים סאַמישן פּאַרלאַמענט מיט פֿאַרבונדענע מיטינגס צווישן פֿאַראַנטוואָרטלכע מיניסטערס און די פֿרעסידענטן פֿון די סאַמישע פּאַרלאַמענטן.

עס זענען דאָ אייראָפּעישע נעצן פֿאַרן איינשליסן ראָמען. די רעגירונג־אַדמיניסטראַציע באַטייליקט זיך אינעם אייראָפּעישן פּלאַטפֿאָרעם פֿאַרן איינשליסן ראָמען (NRCP,EU Platform for Roma Inclusion) וואָס איז אַ פֿאָרום פֿאַרן מיטטיילן זיך מיט איבערלעבונגען און קאָאָפּעראַציע וועגן דעם איינשליסן ראָמען. די רעגירונג־אַדמיניסטראַציע באַטייליקט זיך אויך אין דער עקספּערט־גרופּע פֿונעם אייראָפּעישן ראָט (ADI-ROM) צו דער

אַרטיקל 4

די רעגירונג פֿירט ווייַטער אָן מיט דער אַרבעט צו פֿאַרזיכערן אַז מע האָט אַן אַזוי פֿולשטענדיק דיסקרימינאַציע־געזעץ ווי מעגלעך. אין אַן איצטיקע אויספֿאָרשונג ווערן עטלעכע ענינים לגבי דעם דיסקרימינאַציע־געזעץ זאָל מען למשל אויספֿאָרשן ווי אַזוי מע קען פֿאַרענדערן די דיסקרימינאַציע־שיץ אין געוואָלט עפֿענטלעכע אָרגאַניזאַציעס כּדי זי, די שיץ, זאָל זיין אַזוי פֿולשטענדיק ווי מעגלעך.

דאָס געזונט בייַ די שוועדישע נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן

מע היט אָפּ דאָס רעכט צו געזונט אין דער שוועדישער מינאָריטעט־פּאָליטיק. דאָס געזונט בייַ די מינאָריטעטן איז, מיט אַ פּאָר אויסנעמען, גוט אָבער עס ווערייַרן זיך צווישן די מינאָריטעטן.

מחוץ די אַרבעט בייַ די קאָונטיס און קאָמונעס האָבן עטלעכע אינסטאַנצן, בפֿרט די סאָציאַל־אַדמיניסטראַציע און די פֿאָלקסגעזונט־אינסטאַנץ, וויכטיקע אויפֿגאַבעס מיט שייַכות צום געזונט־סעקטאָר און פֿאָלקסגעזונט בייַ די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן און איינגעבוירענע פֿעלקער.

די פֿאָלקסגעזונט־אינסטאַנץ האָט אין משך פֿון אַ סך יאָר געטראָגט דאָס אַחריות פֿאַרן אַנטוויקלען די לאַנגוויליקע דיאַלאָגע מיט די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן. די לעצטע יאָרן האָט די אינסטאַנץ אויך געאַרבעט מיטן דורכפֿירן אינטערוועַנצן כּדי צו פֿאָלגן דאָס מינאָריטעט־געזעץ אין דער אָרגאַניזאַציע מיט אַן אַרויספֿונקט פֿון דעם מינאָריטעט־פּאָליטישן ציל און זיין דריי טיילן. מע זאָל דערצו אויך אַנטוויקלען לאַנגווילעקע אופֿנים צו כּסדרדיק מאַכן אַן איבערבליק פֿון רעלעוואַנטע אַספּעקטן פֿון די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטנס מצבֿ. די פֿאָלקסגעזונט־אינסטאַנץ האָט דורך די יאָרן צונויפֿגעשטעלט רעפֿאָרטן וועגן דעם צושטאַנד פֿון די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטנס געזונט.

ס'רובֿ אויפֿגאַבעס בייַ דער סאָציאָל־אַדמיניסטראַציע האַנדלען זיך אויך וועגן מינאָריטעט־פּאָליטיק. די מינאָריטעט־פּאָליטיק ווירקט אויף דער אַדמיניסטראַציעס באָזשורן, קענטשאַפֿט־שטיצן און אויסבילדונג־מאַטעריאַלן, בפֿרט, צום סאָציאָלדינסט. דאָס גילט בפֿרט פֿאַרן געריאַטרישן געזונט־סעקטאָר וואָס האָט מער כּללים, אָבער אויך אַנדערע מינים סאָציאַלדינסט ווי למשל דער סאָציאַלער געזונט־אָפּהיט פֿון קינדער און יוגנט.

די לעצטע יאָרן האָט די סאָציאַל־אַדמיניסטראַציע און די פֿאָלקסגעזונט־אינסטאַנץ אויך צוזאַמען געטראָגט דאָס אַחריות פֿאַרן, מיט אַן אַרויספונקט אין דער מינאָריטעט־פּאָליטיקס צילן און טיילן, אַנטוויקלען די קאָאָפּעראַציע צווישן די אינסטאַנצן.

אין משך פֿון די לעצטע יאָרן האָט מען דורכגעפֿירט עטלעכע אינטערוועַנצן כּדי צו פֿאַרבעסערן דעם ראָמישן געזונט־מצבֿ. די רעגירונג האָט, למשל, געגעבן אַ דירעקטיוו דער שטאָקהאָלמער קאָונטי־אַדמיניסטראַציע וואָס זי זאָל דורכפֿירן אינטערוועַנצן כּדי צו אויסשולן ראָמישע געזונט־אינספּיראַטאָרן (2016-2018), און דערצו אויך אָפּגעגעבן אַ דירעקטיוו דער סאָציאָל־אַדמיניסטראַציע וואָס זי זאָל אויסשולן דעם סאָציאַלדינסט וועגן, בפֿרט, ראָמען (2016-2018).

מע האָט וויַיטער געאַרבעט פֿאַרן איַינשליסן ראָמען

דער ציל פֿאַר דער סטראַטעגיע פֿאַרן איַינשליסן ראָמען האַנדלעלן זיך וועגן דעם, וואָס יעדער ראָם וואָס ווערט 20 יאָר אַלט זאָל האָבן די זעלבע מעגלעכקייטן אין לעבן ווי די ניט־ראָמען. דער אַרויספונקט פֿאַר דער אַרבעט מיט דער סטראַטעגיע איז צו אַרבעטן פֿאַרן אָפּהיטן די מענטשן־רעכט פֿאַר ראָמען. מער אינסטאַנצן האָבן געאַרבעט לויט דער רעגירונגס סטראַטעגיע פֿאַרן איַינשליסן ראָמען 2016-2019.

מע האָט דורכגעפֿירט אַן אויספֿאָרשונג כּדי צו אויספֿאָרשן ווי אַזוי מע קען עטאַבלירן אַ נאציאָנאַלעלן צענטער פֿאַר ראָמישע ענינים לויט די פֿאָרשלאָגן איבערגעגעבן פֿון דער קאָמיסיע קעגן אַנטיזיגאַניזם (SOU 44:2016). די אויספֿאָרשונג האָט אָפּגעגעבן אָ פֿאָרשלאָג וועגן דעם עטאַבלירן אַן אינסטאַנץ פֿאַר ראָמישע ענינים אין יוני 2019 (DS 15:2019, לאַנגווייליקייט און טשאַרטער אין דער צוקונפֿטער אַרבעט – אַן אינסטאַנץ פֿאַר ראָמישע ענינים). מע האָט צוגעשיקט דעם פֿאָרשלאָג צו ראָמישע אָרגאַניזאַציעס אין משך פֿון אָסיען 2019 אָבער אַלע האָט אים גלאַט אָפּגעווארפֿן. אויך ראָמישע פֿאָרטרעטערס זענען געווען קריטיש אין משך פֿון קאָאָפּעראַטיוועט טרעפֿונגען. די מיינונגען פֿון דער ראָמישער מינאָריטעט זענען וויכטיקע פֿאַר דער רעגירונג, האָט מען דיסקוטירט מיט ראָמישע פֿאָרטרעטערס ווי אַזוי מע זאָל באַהאַנדלען דעם פֿאָרשלאָג וועגן דעם עטאַבלירן אַן אינסטאַנץ פֿאַר ראָמישע ענינים.

אַרטיקל 5

די סאַמישע השפעה און אָנטיילנעמונג

לויט די רעגירונג־פֿאָרעם זענען די סאַמען אַ פֿאָלק און מע זאָל פּראָטעזשירן דעם סאַמישן פֿאָלקס מעגלעכקייטן צו אָפּהיטן און אַנטוויקלען אַן אייגענע קולטור, און דערצו אויך זאָל מען פּראָטעזשירן סאַמישע קהילות. די רעגירונג האָט אין משך פֿון די לעצטע יאָרן וויַיטער אָנגעפֿירט מיט דער אַרבעט צו פֿאַרשטאַרקן די סאַמענס פּאָזיציע ווי אַן איַינגעבוירן פֿאָלק און נאַציאָנאַלע מינאָריטעט.

אַ צענטראַלער טייל אַרבעט איז צו פֿאַרשטאַרקן די סאַמישע השפּעה און אָנטיילנעמונג. מע האָט נאָר וואָס איניציִירט אַן אויספֿאָרשונג וואָס וועט אויסערזען דאָס געזעץ וועגן רעניפֿער־געשעפֿטן פֿון 1971. די אַרבעט צו פֿעסטשטעלן דירעקטיוון איז דורכגעפֿירט געוואָרן אין אַ טיפֿער קאָאָפּעראַציע מיטן סאַמישן פּאַרלאַמענט, ווי אַ פֿאָרטרעטער פֿון דעם סאמישן געזעלשאַפֿט.

דעם עולמס קענטעניש און מיינונגען וועגן דעם אָפּהיטן די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטנס שפּראַכן און קולטורן

אין משך פֿון 2020 האָט דער אינסטיטוט פֿאַר שפּראַכן און ירושות, ISOF, מיט דער הילף פֿון "קאַנטאַר־סיפֿאָ" און אין קאָאָפּעראַציע מיט דער שטאָקהאָלמער קאָונטי־אַדמיניסטראַציע און דעם סאַמישן פּאַרלאַמענט, דורכגעפֿירט אַן אויספֿאָרשונג וועגן דעם עולמס קענטעניש און מיינונגען וועגן דעם אָפּהיטן די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטנס שפּראַכן און קולטורן. דער רעסולטאַט, וואָס מע האָט פּובליקירט אין פֿעברואַר 2021, באַווייַזט אַז דאָס קענטעניש וועגן די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן איז העכער געוואָרן זינט דער לעצטער אויספֿאָרשונג 2015, אָבער נאָר אַ ביסל פֿאַרגלייַכט מיטן רעסולטאַט אין 2010. אָבער, דאָס קענטעניש איז אַ סך העכער געווארן צווישן די יוגנט (15-29 יאָר אַלט). אַ גרויסער טייל – אַן ערעך 90 פּראָצענט פֿון די יוגנט האָלט אַז עס איז "גאַנץ וויכטיק" אָדער "זייער וויכטיק" צו אָפּהיטן די מינאָריטעטנס שפּראַכן און קולטורן.

מע האָט אָפּגעשאַצט דעם סאַמישן שפּראַך־צענטער און אויסגעפֿאָרשט דעם ענין וועגן נייַע שפּראַך־צענטערס

זינט 2009 זענען עס דאָ צוויי סאַמישע שפּראַך־צענטערס וואָס טראָגן דאָס אַחריות פֿאַרן אַנטוויקלען און שטימולירן דעם ניצן די סאַמישע שפּראַך און איר וואַריאַציעס דורך אַ נאָוואַטאָריישער און פּראָגרעסיווער אַרבעט. מע האָט אויסגעפֿאָרשט ווי אַזוי דער מעטאָד פֿון די שפּראַך־צענטערס פּראָטעזשירט רעוויטאַליזאַציע אין דעם געראַם פֿון אַ מלוכישער אויספֿאָרשונג.

אין 2018 האָט די רעגירונג אָפּגעגעבן אַ דירעקטיוו דעם אינסטיטוט פֿאַר שפּראַכן און ירושות מע זאָל אויספֿאָרשן די פֿאָרמען פֿון דעם אָרגאַניזירן שפּראַך־צענטערס פֿאַר פֿיניש און מיענקיעלי און דערצו אויך אויספֿאָרשן די מעגלעכקייטן פֿאַר די זעלבע פֿונקציעס פֿאַר יידיש און ראָמאַני טשיב. דערצו האָט מען אָפּגעגעבן אַ דירעקטיוו דעם סאַמישן פּאַרלאַמענט, ער זאָל אויספֿאָרשן די פֿאָרמען פֿונעם אַנטוויקלען דעם סאַמישן שפּראַך־צענטער כדי ער זאָל פּראָטעזשירן מער סאַמישע שפּראַך־וואַריאַציעס.

דער אינסטיטוט פֿאַר שפּראַכן און ירושות (ISOF) און דער סאַמישער פּאַרלאַמענט לייגן פֿאָר אַז מע עטאַבלירט נאָך זעקס שפּראַך־צענטערס: צוויי פֿאַר סאַמיש (צפֿון־ און לולע־סאַמיש), איין פֿאַר מיענקיעלי, איין פֿאַר יידיש, איין פֿאַר ראָמאַני טשיב און איין פֿאַר פֿיניש.

אַ פֿירגעלייגטער האַנדלונג־פּראָגראַם כדי צו אָפּהיטן די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן

די רעגירונג האַלט אַז מע נייטיקט זיך שטאַרק אין אַ לאַנגווייליקער שיץ פֿון די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן. אין משך פֿון 2019 האָט מען אָפּגעגעבן אַ דירעקטיוו דעם אינסטיטוט פֿאַר די שפּראַכן און ירושות און דעם סאַמישן פּאַרלאַמענט זיי זאָלן איבערגעבן פֿאָרשלאָגן וועגן אַ האַנדלונג־פּראָגראַם פֿאַרן אָפּהיטן די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן.

דער ציל מיטן האַנדלונג־פּראָגראַם איז צו פּראָטעסטשיקן די מעגלעכקייטן פֿאַר די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן זיי זאָלן קענען רעוואַטאַליזירן און בלייַבן לעבעדיק אין שוועדן. די אינסטאַנצן לייגן אין זייער רעפּערט פֿון 2020 פֿאָר אַ סך פֿאַרשיידענע מעגלעכע אינטערווענצן וועלכע קענען פֿאַרשטאַרקן און אָפּהיטן די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן. די אינטערווענצן האַנדלען זיך וועגן עטלעכע געזעלשאַפֿטלעכע פֿאַקטאָרן און פֿאָקוסירט שטאַרק אויפֿן בילדונג־סעקטאָר.

מע האָט עטאַבלירט אַ פּשרנישע אמת־קאָמיסיע פֿאַר די פֿעלקער טאָרנעטאָלינגער, קוועְנער און לאַנטאַליִסעט, און מע גרייט איצט צו און אויספֿאָרשונג וועגן אַ סאַמישער אמת־קאָמיסיע

דעם 19טן מאַרץ 2020 האָט די רעגירונג עטאַבלירט אַ פּשרנישע אמת־קאָמיסיע כדי צו אויספֿאָרשן די אָנגריִפֿן און שלעכטער באַהאַנדלונג פֿון טאָרנעטאָלינגער, קוועְנער און לאַנטאַליִסעט דורך דער געשיכטע. די קאָמיסיע וועט אַרבעטן ביז דעם 16טן מיַי 2022 און וועט למשל פּראָבירן פֿאַרבעסערן די געזעלשאַפֿטלעכע קענטשאַפֿט וועגן די מינאָריטעטן און זייערע איבערלעבונגען.

מע פּריאָריטירט אינטערוועְנצן פֿאַר די קולטורן פֿון די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן

די אינטערוועְנצן צו פּראָטעזשירן די קולטורן פֿון די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן זענען אַ צענטראַלער טייל מינאָריטעט־פּאָליטיק. צוליב דעם, האָט דער שוועדישער קולטור־ראָט, אין 2021, געקראָגן אַ דירעקטיוו צו איבערגעבן באַריכטן וועגן נייטיקע צוקונפֿטע אינטערוועְנצן כדי צו גרייכן די מינאָריטעט־פּאָליטישע צילן און די סטראַטעגיע פֿאַרן אינְשליסן ראָמען.

די מלוכישע שטיץ צו דער קולטור־אַרבעט פֿון נאָציאָנאַלע מינאָריטעטן איז פֿאַרהעכערט געוואָרן מיט 10 מיליאָן קרוינען פֿון יאָר 2018. די שטיץ האָנדלט זיך וועגן דעם פֿאַרשטאַרקן, אַנטוויקלען, פּראָטעזשירן און אויף אַנדערע אופֿנים פֿאַרבעסערן דעם מצבֿ פֿאַר דער קולטור פֿון די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן און זייערע מעגלעכקייטן צו אַליין קענען פֿאַרמיטלען די אייגענע געשיכטע, די אייגענע שפּראַך און דעם אייגענעם אידנטיטעט. דער שוועדישער קולטור־ראָט טיילט אויס די שטיץ. אין משך פֿון 2020 האָט מען אויך געגעבן 4 מיליאָן קרוינען דעם סאַמישן פֿאַרלאַמענט ווי אַ קריזיס־שטיץ צוליב דער קאָווויד־19־פּאַנדעמיע. נאָך 10 מיליאָן קרוינען זענען אויסגעטיילט צו דער אינסטאַנץ אין משך פֿון 2021.

ליטעראַטור, ביבליאָטעק און אינטערוועגנצן פֿאַרן לייענען ביכער העלפֿן רעוויטאַליזירן די מינאָריטעט־שפּראַכן

דער שוועדישער קולטור־ראָט האָט, פֿון 2017 ביז 2019, געאַרבעט לויט אַ דירעקטיוו צו פּראָטעזשירן דאָס אַרויסגעבן און פֿאַרשפּרייטן ליטעראַטור אויף די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן.

די קענלעכע ביבליאָטעק האָט, לויט דער רעגירונגס דירעקטיוו (2015-2019), צונויפֿגעשטעלט אַ פֿירגעלייגטע נאַציאָנאַלע ביבליאָטעק־סטראַטעגיע. איין פֿון די, שוין באַשטעטיקטע, פֿאָרשלאָגן האָנדלט זיך וועגן דעם פֿאַרשטאַרקן די ביבליאָטעקן פֿון די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן. אין דעצעמבער 2020 האָט די רעגירונג באַשלאָסן צו אָפּגעבן אַ דירעקטיוו דער קענלעכער ביבליאָטעק מע זאָל דורכפֿירן אינטערוועגנצן כדי צו שאַפֿן אַזוי גערופֿענע "רעסורס־ביבליאָטעקן" פֿאַר די שוועדישע קאָמונעס פֿון די ביבליאָטעקן פֿון די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן.

אייַנשליסן די טראַדיציעס פֿון די מינאָריטעטן אין דער ניט־מאַטעריעלע קולטור־ירושה

דער שוועדישער אַרכיוו פֿאַר דער ניט־מאַטעריעלע קולטור־ירושה (levandetraditioner.se), אָפּגעהיט פֿונעם אינסטיטוט פֿאַר שפּראַכן און ירושות, איז אין משך פֿון די לעצטע יאָרן פֿאַרגרעסערט געוואָרן מיט נײַע טראַדיציעס צוליב דער דיאַלאָגע מיט אָרגאַניזאַציעס איבערן גאַנצן לאַנד. דער אונסטיטוט פֿאַר שפּראַכן און ירושות אַרבעט אַקטיוו כדי די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן זאָלן זיך מער באַטייליקן אין דער אַרכיוו־אַרבעט, און מע האָט אַנטוויקלט ספּעציעלע מעטאָדן פֿאַר דעם. צוליב דעם האָט אי עטלעכע ראָמישע ווי אויך יידישע טראַדיציעס צוגעקומען צום אַרכיוו אין משך פֿון די לעצטע יאָרן.

דער סאַמישער פֿאַרלאַמענט שפּילט אַ וויכטיקע ראָלע וואָס שייך דאָס אָפּהיטן די סאַמישע קולטור־ירושה. דערפֿאַר, האָט מען, לויט דער רעגולאַציע־בריוו פֿון 2021, אָפּגעגעבן אַ דירעקטיוו דעם פֿאַרלאַמענט מע זאָל איבערגעבן רעפּאָרטן וועגן, למשל, ווי אַזוי מע האָט געאַרבעט מיטן דורכפֿירן דעם קאָנוועניע אין שוועדן.

אַרטיקל 6

מע פֿירט וויַיטער אָן מיטן דורכפֿירן דעם נאַציאָנאַלן פּלאַן קעגן דעם ראַסיסטישן און אויך אַנדערע מינים האַס. דער פֿאָרום פֿאַרן לעבעדיקער געשיכטע אַרבעט ווידער מיטן פּלאַנירן און אָפּשאַצן די אַרבעט מיטן נאַציאָנאַלן פּלאַן.

מע האָט פֿאַרשטאַרקט דעם פּלאַן וואָס איז אַ ברייטער אופֿן צו אַרבעטן קעגן אַלע מינים ראַסיסטישער האַס, למשל אַנטיסעמיטיזם, אַנטיזיגאַניזם און ראַסיזם קעגן סאַמען. פֿון 2020 אָן האָט מען געגעבן 10 עקסטרע מיליאָן קרוינען צום פּלאַן כדאַ צו ווידער אָנפֿירן מיט אַן אַמיציעזער לינַדווויליקער אַרבעט.

די אַרבעט קעגן אַנטיסעמיטיזם און פֿאַר דער יִידישער זיכערקייט

זינט 2015 איז עס דאָ אַ מלוכישע שטיץ פֿאַרן פֿאַרבעסערן די רעליגיעזע קהילות מיט שטיץ פֿון דער מלוכה, למשל דער יידישער צענטראַל־ראָט אין שוועדן. אין 2018 האָט די רעגירונג באַשלאָסן צו פֿאַרבייטערן די מעגלעכע אַפּליקאַטאָרן אַזוי וואָס אַלע ציווייל־געזעלשאַפֿטלעכע אָרגאַניזאַציעס זאָלן קענען אַפּליקירן אויף געלט לויט דער פֿאַראָרדענונג (1533:2018) וועגן דער מלוכישער שטיץ צום פֿאַרבעסערן זיכערקייט ביי די ציווייל־געזעלשאַפֿטלעכע אָרגאַניזאַציעס. פֿאַרן יערלעכן בודזשעט אין 2021 האָט די רעגירונג בודזשעטירט מיט 22 מיליאָן קרוינען צום דאָזיקן ענין.

די אַנטעקלונג וואָס שייך דאָס מעלדן האַס־פֿאַרברעכן

אין 2018 האָט BRÅ רעגיסטרירט 278 מעלדונגען וועגן אַנטיסעמיטישע פֿאַרברעכן. דאָס איז 53 פּראָצענט מער ווי אין 2016, אָבער אויפֿן זעלבן ניוואָ ווי 2014 און 2015. אין משך פֿון 2018 האָט מען רעגיסטרירט 109 מעלדונגען וועגן אַנטי־ראָמישע פֿאַרברעכן. דאָס איז 31 פּראָצענט ווייניקער ווי 2016, און דער ווייניקסטער צאָל מעלדונגען ביז היינט. מע קען אָבער ניט זאָגן אויב די פֿאַרענדערטע ציפֿערן האַנדלען זיך וועגן אַ פֿאַרענדערטן מצב פֿאַר די מינאָריטעטן אָדער ווי אַזוי מע רעגיסטרירט די מעלדונגען ווי האַס־פֿאַרברעכן.

אַ פּאַרלאַמענטאַריש צונויפֿגעשטעלטע קאָמיסיע, עטאַבלירט פֿון דער שוועדישער רעגירונג, האָט פֿירגעלייגט אַז מען זאָל פֿאַרבאָטן ראַסיסטישע אָרגאַניזאַציעס דורך אַ נייַעם געזעץ. די קאָמיסיע האָט פֿירגעלייגט אַז מען לייגט צו צוויי נייַע פֿאַרברעכן – דער אָרגאַניזירטער ראַסיזם און דאָס שטיצן אָרגאַניזירטן ראַסיזם. מע האָט צוגעשיקט דעם פּאָרשלאָג צו רעלעוואַנטע אָרגאַניזאַציעס כדי זיי זאָלן קענען איבערגעבן באַמערקונגען.

אַרטיקל 9

די מעדיעס שפּילן אַ וויכטיקע ראָלע וואָס שייך דאָס פֿאַרשטאַרקן די אידענטיטעטן פֿון די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן און די אַרבעט צו רעווויטאַליזירן די מינאָריטעט־שפּראַכן. אָבער, שוועדן האָט אויך זייער אַ ברייטע פֿרייַהייט פֿון פּרעסע און וואָרט און וויל ניט פֿירן מעדיעס אין דער איינער אָדער אַנדערער ריכטונג. ניט געקוקט אויף דעם קומען דאָ די פֿון דער רעגירונג דורכגעפֿירטע אינטערוועגן מיט שייכות צום ענין.

ראַדיאָ־ און טעלעוויזיע־טראַנסמיסיעס אויף מינאָריטעט־שפּראַכן

די פּראָגראַמען אויף די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן איז אַ וויכטיקער טייל "פּאַבליק סערוויז". די אַרבעט באָט אָן מעגלעכקייטן פֿאַר די מענטשן וואָס גענהערן צו אַ שפּראַכיקער מינאָריטעט צו פֿאַרשטאַרקן די שפּראַכיקע און קולטורעלע אידענטיטעט און אַזוי קריגן באַשטעטיקונג דורך קינסטלערישע איבערלעבונגען, נייַעס און אינפֿאָרמאַציע אויפֿן ראַדיאָ און דער טעלעוויזיע. עס איז אויך אַן אופֿן צו פּראָטעזשירן די שפּראַכן און אַזוי די מינאָריטעטן וואָס רעדן זיי.

אין משך פֿונעם לעצטן דערלויבעניש־פּעריאָד 2014-2019 איז דער צאָל פּראָגראַמען פֿאַרהעכערט געווארן פֿון, סך־הכל, 10391 שעה אין יאָר 2013 ביז 11276 שעה אין 2019. מע קען אויך זען אַ פֿאַרהעכערונג פֿאַר יעדער אייַנציקער שפּראַך.

די צייַטשריפֿטן אויף נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן

ס'בליַיבט די פֿאַרלייכטערטע קריטעריעס פֿון דער פּרעסע־שטיץ גילטן פֿאַר צייַטשריפֿטן אויף פֿיניש, סאַמיש און מיענקיעלי און איז באַשריַיבט געווארן אין דעם פֿריערדיקן שוועדישן רעפּאָרט. עס זענען למשל דאָ צייַטשריפֿטן

אויף פֿיניש וואָס קריגן פֿרעסע־שטיק. עס איז אויך דאָ אַ צײַטשריפֿט, צום טייל, אויף פֿיניש און מיענקיעלי וואָס קריגט אַ באַגרענעצטע אָפּעראַציע־שטיק.

דער שוועדישער קולטור־ראָט טיילט אויס שטיצן צו פֿרײַדוקציעס פֿון קולטורעלע צײַטשריפֿטן אויף די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן. לויט דער אַרבעט דורכגעפֿירט אין 2017-2019 כּדי צו פֿאַרבעסערן דאָס פּובליצירן און פֿאַרשפּרייטן ליטעראַטור אויף די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן האָט מען פֿאַרשטאַנען אַז ס'פֿעלן די פֿאָלקסביבליאָטעקן אינפֿאָרמאַציע וועגן ווי אַזוי צו אײַנקויפֿן ליטעראַטור אויף די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן.

אַרטיקל 10

די אַרבעט צו אָפּהיטן שפּראַכן בײַם אינסטיטוט פֿון שפּראַכן און ירושות

ISOF שטעלט צונויף ווערטער־רשימות אין פֿאַרשיידענע פֿריאָריטירטע געזעלשאַפֿטלעכע סעקטאָרן. די קאָוויד־19־פּאַנדעמיע האָט אַרויסגערופֿן עטלעכע נײַע באַגריפֿן און ווערטער אין דער עפֿנטלעכער סביבֿה. ISOF האָט געשאַפֿן קאָראָנאַ־ווערטער־רשימות אויף פֿיניש, ייִדיש אום ראָמאַני טשיב.

די לעצטע יאָרן האָט מען פֿובליקירט אַ שוועדיש־פֿיניש ווערטער־רשימה, אַ ביבליאָטעק־רשימה און אַ סאָציאַל־רשימה. אַ קלויסטער־רשימה ווען באַלד זײַן צונויפֿגעשטעלט. די לעצטע יאָרן האָט מען וויַטער צונויפֿגעשטעלט פֿאַרשיידענע ווערטער־רשימות אויף ראָמישע דיאַלעקטן וועגן, למשל, שולע־ווערטער, סאָציאַלע ענינים און אָפּהיט. אויף ייִדיש איז אין 2020 דערשינען אַ ייִדיש־שוועדיש־ייִדישע ווערטער־בוך. אי די אַרבעט מיט אויסשולונג און אי מיט ווערטער־ביכער פֿאַרלײַכטערן פֿאַר די אינסטאַנצעמס מיטאַרבעטערס וועו ס'קומט צו ניצן די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן אין דער עפֿנטלעכער סביבֿה.

דער גריאַטרישער אָפּהיט אויף מינאָריטעט־שפּראַכן

דאָס פֿאַרשטאַרקטע געזעץ (724:2009) וועגן די נאָציאָנאַלע מינאָריטעטן און מינאָריטעט־שפּראַכן גילט פֿון דעם 1טן יאַנואַר 2019 אָן און הייסט למשל אַז דאָס רעכט צום גריאַטרישן אָפּהיט אויף פֿיניש, מיענקיעלי און סאַמיש זאָך גילטן פֿאַר דער גאַנצער אָדער ס'רובֿ טייל אָרגאַניזאַציע. פֿריער האָט דאָס רעכט צום גריאַטרישן אָפּהיט נאָר געגאָלטן פֿאַר דער גאַנצער אָדער *טיילן פֿון* דער אָרגאַניזאַציע, וואָס עס האָט זיך געקענט דאַכטן ווי שטער פֿאַרן ווילן צו נעמען אַזאַ אָפּהיט. די פֿאַרענדערונגען הייסט אויך פֿאַרשטאַרקטע רעכט וואָס שייך דעם גריאַטרישן אָפּהיט אויף ייִדיש און ראָמאַני טשיב. די געזעצלעכע פֿאַרענדערונג הייסט אויך אַז דאָס רעכט צום גריאַטרישן אָפּהיט זאָל אײַנשליסן די עלטערע לײַטס באַדאַרפֿענישן צו אָפּהיטן די קולטורעלע אידענטיטעט.

אין משך פֿון 2020 האָט די סאָציאָל־אַדמיניסטראַציע געטראָגט דאָס אַחריות פֿאַרן דורכפֿירן דאָס געזעץ וועגן מינאָריטעטן און צו אַנטוויקלען לאַנגוויַליקע פֿאָרמען פֿאַרן כּסדרדיק מאַכן אַן איבערבליק פֿון רעלעוואַנטע אַספּעקטן פֿון די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטנס מצבֿ.

די סאָציאַל־אַדמיניסטראַציע האָט דורכגעפֿירט 8 קאָנפֿעראַטיוון טרעפֿונגען מיט די מינאָריטעטן און דערצו אויך דורכגעפֿירט אינטערוויועון די קאָונטיס אין די פֿאַרוואַלטונג שטחים אין 2020. די אינסטאַנץ האָט צוזאַמען מיט די מינאָריטעטן געקומען צום אויספֿיר אַז מען זאָל למשל אָפּשאַצן זיי וואָס טראָגן דאָס אַחריות בײַ דעם קאָמונאַלן גריאַטרישן אָפּהיט. די אָפּשאַצן וועט זיך האַנדלען וועגן שפּראַך, קולטור־קאָמפּעטענץ און אויפֿנעם און מע וועט אינוואָלווירן די פֿאָרטרעטערס פֿון די מינאָריטעטן דורכן גאַנצן פּראָצעס – פֿונעם שטעלן די פֿראַגעס ביזן אַנאַליזירן דעם רעזולטאַט און עוועלואירן פֿאָרשלאָגן וועגן אינטערוועגן.

אינעם געראם פֿונעם אײַנשליסן ראָמען האָט די סאָציאַל־אַדמיניסטראַציע צונויפֿגעשטעלט אַ רעפּאָרט וועגן איין פֿון די טיילן סטראַטעגיע – דער סאָציאַלער אָפּהיט און זיכערקייט. מע באַזירט דעם רעפּאָרטט אויף עטלעכע אינטערוויוען מיט ראָמען אין פֿינף פֿון די צען קאָמונעס וואָס האָבן געקראָגן מלוכישע שטיץ און אַן אַנקעטע געשטעלט צום סאָציאַלדינסט אין די צען קאָמונעס. דער רעפּאָרט שליסט, למשל, אײַן דעם געריאַטרישן אָפּהיט.

אַרטיקל 11

די אַרבעט ביַים ISOF וועגן ערטערנעמען און פֿאַרשוין־נעמען

ISOF גיט עצות דער פֿינאַנץ־אַדמיניסטראַציע אין ענינים וואָס שייך שפּראַכיקע און נעמענווייסנשאַפֿטלעכע פֿערספּעקטיוון. ס'בלייַבט אָבער די אַרבעט אײַנצושליסן אַ מינאָריטעט־ און רעוויטאַליזאַציע־פֿערספּעקטיוו וועג מען באַהאַנדלט אַפּליקאַציעס אויפֿן בייַטן דאָס נאָמען. עס איז גאָר וויכטיק אַז מינאָריטעטן קענען צוריקפֿאָדערן זייערע נעמען כּדי צו קענען פֿאַרשטאַרקן די אידענטיטעט. ISOF אַרבעט מיטן פֿאַרשטאַרקן און אײַנשליסן אַ מינאָריטעט־פֿערספּעקטיוו צום אופֿן מע גיט נעמען אין שוועדן.

דורך דער "לאַנד־מעסטן"־אַדמיניסטראַציעס אַרבעט מיטן שאַפֿן נייַע מאַפּע־דאַטן־באַזעס אויף די סקאַלעס 10000:1 און 50000:1 קען מען האָבן מער ערטערנעמען אויף מינאָריטעט־שפּראַכן אין די פֿילשפּראַכיקע שטחים. מע שיקט כּסדר צו בקשות וועגן מאַפּע־רעפּאָרטן איבער די נעמען אויף די פֿאַרשיידענע מינאָריטעט־שפּראַכן צו דער לאַנד־מעסטן־אַדמיניסטראַציע. מע קען אויך איבערגעבן נעמען צו דער לאַנד־מעסטן־אַדמיניסטראַציע דורכן סאַמישן פּאַרלאַמענט. הײַנט זענען עס דאָ אַן ערך 200 נעמען אין דעם מיענקיעלישן שטח וועלכע מע גרייט זיך צו שפּראַכיק אוסצופֿאָרשן ביַים אינסטיטוט פֿאַר שפּראַכן און ירושות. אין משך פֿונעם אַקטועלן פּעריאָד האָט די לאַנד־מעסטן־אַדמיניסטראַציע אויך פֿאַרענדיקט אַן אַרבעט וועגן איבערקאָדירן ערטערנעמען. ערטערנעמען קאָדירט אויפֿן אומריכטיקן לשון האָט מען איבערקאָדירט אויף דער ריכטיקער שפּראַך. מע האָט פֿאַרענדיקט די אַרבעט אין משך פֿון 2019, און די אַרבעט האָט אײַנגעשלאָסן אַלע ערטערנעמען וואָס זענען דאָ אויף דער סקאַלע 10000:1 אין די מינאָריטעט־שפּראַך־שטחים. אין יאַנואַר 2021 זענען עס דאָ 34974 נעמען קאָדירט אויף פֿיניש, מיענקיעלי, צפֿון־סאַמיש, לולע־סאַמיש, אומע־סאַמיש אָדער דרום־סאַמיש.

אַרטיקל 12

די אויסשולונג אין און וועגן די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן און מינאָריטעט־שפּראַכן

וועג ס'קומט צום שטיצן די אויסשולונג אין און וועגן די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן און די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן האָט די שוועדישע שולע־אַדמיניסטראַציע געטראָגט דאָס אַחריות פֿאַר די לערן־ביכער פֿון 2013 אָן, און זינט דעמאָלט אָן קען מען קריגן לערן־ביכער אויף אַלע נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן פֿון דער שוועדישער שולע־אַדמיניסטראַציע.

אין דער שולע־אַדמיניסטראַציעס אַרבעט וועגן דעם אָרגאַניזירן די אויסשולונג אין נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן, רעפּאָרטירט אין מײַ 2021, שליסט מען אויך אײַן דעם ענין וועגן צוטריט צו לערן־ביכער. אויך דער אינסטיטוט פֿאַר שפּראַכן און ירושות באָט אָן לערן־מאַטעריאַל וועגן מינאָריטעט־שפּראַכן און מינאָריטעטן אויפֿן וועבזײַטל. אין דער רעגולאַציע־בריוו פֿון 2021 האָט מען געגעבן פֿאַרשטאַרקטע רעסורסן דער סאַמישער שולע־אַדמיניסטראַציע כּדי מען זאָל קענען שאַפֿן לערן־ביכער אין סאַמיש.

די לערן־פּלאַנען ביַי דער עלעמענטאַר־שולע זענען נאָר וואָס באַאַרבעט געווארן. דורך דער באַאַרבעטונג האָט מען קאָנצענטרירט און פֿאַרשטאַרקט די אויסשולונג וועגן די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן אין, בפֿרט, די געזעלשאַפֿטלעכע

לימודים. די סיבה פֿאַר דער פֿאַרענדערונג איז צו פֿאַרלענגערן די צייַט אויסשולונג וועט זי ווערט קאָנצענטרירט אין איינעם לימוד.

בילדונג־אינטערוועגן וועגן די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן

מע האָט אָפּגעבן אַ דירעקטיוו דער שוועדישער שולע־אַדמיניסטראַציע זי זאָל דורכפֿירן אינטערוועגן כדי צו פֿאַרבעסערן די קענטשאַפֿט אין דער שולע וועגן ראָמען ווי אַ נאַציאָנאַלע מינאָריטעט. לויט דער דירעקטיוו זאָל מען אויספֿאָרשן וועלכע מינים שטיץ זענען שוין פֿאַראַן אין די קאָמונעס וואָס אַרבעטן שוין מיטן איינשליסן ראָמען. דערנאָך וועט מען אָנבאָטן אַ פּאַסיקע שטיץ.

אינפֿאָרמאַציע צו אינדיווידן וועגן אויסבילדונגען אין נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן

זינט אַ פּאָר יאָר צוריק האָט דער אוניווערסיטעט־ און הויכשולע־ראָט (UHR) וויאַ זייַנע רעגולאַציע־בריוו געטראָגט דאָס אַחריות צו אָפּשאַצן, אַנאַליזירן און איבערגעבן רעפּאָרטן וועגן זייַנע אינטערוועגן לויט די צילן פֿון דער מינאָריטעט־פּאָליטיק.

דער אויסבילדונג־מצבֿ פֿאַר ראָמישע קינדער

דער ביורָאָ פֿון איי"פֿ פֿאַר די פֿונדאַמענטאַלע רעכט (FRA) האָט אין משך פֿון 2019 דורכגעפֿירט אַן אויספֿאָרשונג וועגן די ראָמענס מצבֿ אין, למשל, שוועדן. דער רעפּאָרט באַוויַזט אַז 90 פּראָצענט פֿון די ראָמישע קינדער אין אַן עלטער פֿון 4 ביז 6 יאָר באַטייליקן זיך אין דער פֿאָרשולע־בילדונג און 99 פּראָצענט הייבן זיך אָן לערנען זיך אין שולע. דער רעפּאָרט באַוויַזט אַז ס'רובֿ מאָל זיי פֿאַלן אַרויס פֿון שולע פֿאַרן עלטער פֿון 15 יאָר איז עס צוליב שלעכטער באַהאַנדלונג. יעגער צווייטער טאַטע־מאַמע צו ראָמישע קינדער אין שוועדן האָלט אַז זייערע קינדער האָט איבערגעלעבט שלעכטע באַהאַנדלונג. דאָס איז דער העכסטער ציפֿער וואָס שייך אינדיקאַטאָר אין דעם רעפּאָרט.

אַרטיקל 13

עס זענען דאָ זעקס שוועדיש־פֿינישע פֿריוואַט־שולעס אין שוועדן מיט דערלויבעניש פֿון דער שולע־אינספּעקציע צו אָנפֿירן מיט צוויי־שפּראַכיקער אויסשולונג.

דאָס רעכט צו מוטערשפּראַך־בילדונג

קינדער אין דער פֿאָרשולע האָבן זינט גענם 1טן יאַנואַר 2019 דאָס רעכט צו אַנטוויקלען זייער מוטערשפּראַך וואָס קען זיַן אַ נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַך לויט קאַפּיטל 8, §10 דאָס געזעץ וועגן שולעס. לויט קאַפּיטל 12א § דאָס געזעץ וועגן שולעס, זאָל אַ קאָמונע וואָס איז אַ טייל פֿון אַ פֿאַרוואַלטונג־שטח אָנבאָטן קינדער, וועו גי עלטערן האָבן דאָס געפֿאָדערט, אַ פּלאַץ אין אַ פֿאָרשולע וווּ די גאַנצע, אָדער אַ באַדייַטיקטער טייל פֿון דער, אויסבולדונג איז דורכגעפֿירט אויף פֿיניש, מיענקיעלי אָדער סאַמיש.

די תּלמידים וועלכע געהערן צו איינער פֿון די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן האָבן דאָס רעכט צו מוטערשפּראַך־ אויסבילדונג אויך וועו די שפּראַך איז ניט די טאָגטעגלעכע שפּראַך אין דער היים. דאָס גילט פֿאַר אי דער עלעמענטאַר־שולע און אַזעלכע לערן־פֿאָרמען, אי די גימנאַזיעס און די גימנאַזיעס פֿאַר זיי מיט ספּעציעלע באַדאַרפֿענישן. דער אָנפֿירער מוז אַראַנזשירן מוטערשפּראַך־אויסבילדונג אין די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן אויך וועו נאָר איין אייניציקער תּלמיד האָט אַפּליקירט אויף אויסבילדונג אין דער שפּראַך. די פֿאָדערונג וועגן אַ פּאַסיקן לערער גילט אָבער אויך פֿאַר די מינאָריטעט־שפּראַכן. די באַגרענעצונגען אַז אַ תּלמיד קען קריגן מוטערשפּראַך־

אויסבילדונג ניט מער ווי זיבן יאָר וועלן דער תּלמיד קריגט די אויסשולונג מחוץ דער גאַראַנטירטער אויסבולדונג־צייַט, גילט ניט פֿאַרן אויסבילדן אין נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן. אַ ראָמישער תּלמיד פֿון אויסלאַנד קען אויך קריגן מוטערשפּראַך־אויסבילדונג אין צוויי שפּראַכן אויב מע האָט אַ ספּעציעלע סיבה פֿאַר דעם.

די גימנאַזיע־תּלמידים וועלכע געהערן צו אַ נאַציאָנאַלער מינאָריטעט האָבן דאָס רעכט צו אויסבילדונג אין מוטערשפּראַך, אויך וועלן עס איז ניט דעם תּלמידס טאָגטעגלעכע שפּראַך. דער תּלמיד מוז אָבער זיין גוט אויפֿן שפּראַך. אין די גימנאַזיעס און די גימנאַזיעס פֿאַר זיי מיט ספּעציעלע באַדאַרפֿנישן קענען תּלמידים לערנען זיך דער נאַציאָנאַלער מינאָריטעט־שפּראַך – פֿיניש, סאַמיש, ייִדיש, מיענקיעלי אָדער ראָמאַני טשיב – ווי אַ מאָדערן לשון.

דיסטאַנץ־אויסשולונג

כּדי צו וויַיטער צוזען אַז תּלמידים זאָלן קענען לערנען זיך זייער נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַך האָט מען אָנגעהויבן דיסטאַנץ־אויסשולונג. די מעגלעכקייט צו קריגן דיסטאַנץ־אויסשולונג אין מוטערשפּראַך און מאָדערנע שפּראַכן איז אַרײַנגעשריבן אין דעם געזעץ וועגן שולעס דעם 1טן יולי 2015 און דעם 1טן יאַנואַר 2021 האָט מען, דורך אַ נײַ קאַפּיטל געזעץ וועגן שולעס, פֿאַרגרעסערט די מעגלעכקייטן צו דיסטאַנץ־אויסשולונג אײַנגעשלאָסן אַלע לימודים מחוץ די פּראַקטיש־עסטעטישע.

די שולע־אַדמיניסטראַציע טראָגט דאָס נאַציאָנאַלע אַחריות פֿאַרן אָרגאַניזירן די ענינים וועגן די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן און די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן

זינט 2019 טראָגט די שוועדישע שולע־אַדמיניסטראַציע דאָס אַחריות (סעקטאָר־אַחריות) וועגן ס'קומט צו ענינים וועגן די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן און די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן אינעם געראָם פֿון איר אַרבעט וואָס האַנדלען זיך וועגן אָרגאַניזירן, שטיצן און אויפֿמונטערן רעלעוואַנטע פּנגדים.

אין דער רעגולאַציע־בריוו פֿאַרן יאָר 2021 האָט מען אָפּגעגעבן אַ דירעקטיוו דער שולע־אַדמיניסטראַציע זי זאָל איבערגעבן פֿאָרשלאָגן וועגן וויי אַזוי מען קען דורכפֿירן אַ נאַציאָנאַלע אָרגאַניזורונג פֿון דער פֿאַרשטאַרקטער אויסשולונג אין די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן אין די שולעס.

געפֿינען לערערס

אַ גרויסער שטער פֿאַר די אָנפֿירערס ווען זיי וועלן אַראַנזשירן אויסשולונג אין די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן, אי די געווויינטלעכע אויסשולונג אי דיסטאַנץ, איז אַז עס פֿעלט לערערס. די לעגיטימירטע לערערס וואָס קענען לערנען אין דח נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן האָבן זעלטן פֿולצייַטיקע שטעלעס. די רעגירונג האָט נאָכגעשיקט דעם ענין וועגן פֿאַרגרעסערן דעם צאָל לעגיטינירטע לערערס אין די מינאָריטעט־שפּראַכן.

דער פֿריערדיקע דירעקטיוו איבערגעשיקט צו געוויזע בילדונג־אינסטאַנצן וועגן דעם אויפֿבויען און אַנטוויקלען אַ לערער־אויסשולונג אין פֿאַרשיידענע מינאָריטעט־שפּראַכן איז באַאַרבעט געוואָרן אין 2021; פֿון דעם זאַץ: "וויַיטער אָנגיין מיטן אויסבויען די לערער־אויסשולונג אין [דער אַקטועלער מינאָריטעט־שפּראַך]" צו "אָנפֿירן מיט דער אַנטוויקלונג־אַרבעט און אויסבילדונג אויף אַ וויסנשאַפֿטלעכן גרונט, למשל לגבי דער לערער־אויסשולונג. די אַרבעט זאָל פּראָטעזשירן אויסבילדונג אין און אויף [דער אַקטועלער מינאָריטעט־שפּראַך] אין די פֿאָרשולעס, די עלעמענטאַר־שולעס, די גימנאַזיעס און די הויכשולעס.". די נײַע דירעקטיוו איז געשאַפֿן געוואָרן נאָך אַ שריפֿטלעכער קאָאָפּעראַציע מיט די אָרגאַניזאַציעס פֿון די מינאָריטעטן.

ניַי אין 2021 איז אויך אַז אויך יִידיש איז אײַנגעשלאָסן געוואָרן אין דער דירעקטיוו וועגן דער אַרבעט לגבי דער לערער־אויסשולונג.

די סאַמישע שולע־אַדמיניסטראַציע איז פֿאַרשטאַרקט געוואָרן

כּדי צו פֿאַרשטאַרקן די סאַמישע אויסבילדונג האָט די רעגירונג אין משך פֿון עטלעכע יאָר באַצאָלט אַלײן מער פֿאַרוואַלטונג־געלט צו דער סאַמישער שולע־אַדמיניסטראַציע. אין 2021 האָט מען באַצאָלט 58 מיליאָן קרוינען. מע האָט, למשל, באַשלאָסן אין דער בודזשעט־פּראָפּעזיציע פֿון 2021 וועגן דעם געבן מער געלט כּדי צו פֿאַרשטאַרקן דער סאַמישער שולע־אַדמיניסטראַציעס אַרבעט מיט דער אײַנגעשלאָסענע אויסבילדונג און אויך צו פֿאַרשטאַרקן די פּראָדוקציע פֿון לערן־מיטלען אויף סאַמיש.

אַרטיקל 15

מע האָט דערקלערט די אַלגעמײַניִ שולדיקייט דורכצופֿירן קאָאָפּעראַטיוו טרעפֿונגען און צונויפֿגעשטעלט אינסטרוקציעס.

די אָנטיילנעמונג און השפּעה פֿון די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן איז איין פֿון די וויכטיקסטע טיילן שוועדישער מינאָריטעט־פּאָליטיק. לויטן געזעץ וועגן מינאָריטעטן זאָל מען צוזען אַז די מינאָריטעטן קענען האָבן אַ דעה אויף רעלעוואַנטע ענינים. דערצו, טראָגט די פֿאַרוואַלטונג־אינסטאַנץ דאָס אַחריות צו אַראַנזשירן קאָאָפּעראַטיוו טרעפֿונגען מיט די מינאָריטעטן לגבי אַזעלכע ענינים.

די נאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציעס פֿון די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן קענען קריגן עקאָנאָמישע שטיץ פֿון דער שטאָקהאָלמער קאָונטי־אַדמיניסטראַציע פֿאַר זייער אַרבעט. די שטיץ איז אין יאָר 2020 געווען, סך־הכּל, 6,5 מיליאָן קרוינען צעטיילט צווישן 18 נאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציעס מיט פֿאָרטרעטערס פֿון יִידן, ראָמען, שוועדישע פֿינלענדער און טאָרנעטאָלינגער. די רעגירונג האָט אין 2018 געזאָגט אַז מע וועט עטאַבלירן אַזאַ שטיץ אויך פֿאַר סאַמישע נאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציעס. אַ סך פֿון די יוגנט־אָרגאַניזאַציעס פֿון די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטן קריגן עקאָנאָמישע שטיץ פֿון דער אַדמיניסטראַציע פֿאַר ענינים לגבי יוגנט און דער ציווילי־געזעלשאַפֿט. אין 2020 האָט מע באַצאָלט עקסטרע געלט צו די דאָזיקע יוגנט־אָרגאַניזאַציעס צוליב דער קאָווויד־19־פּאַנדעמיע.

אַרטיקל 18

נאָרדישע באַאַמטערס פֿאַר סאַמישע ענינים

די אינסטאַנץ פֿון נאָרדישע באַאַמטערס פֿאַר סאַמישע ענינים (NÄS) איז געגרינדט געוואָרן אין 2001 און באַשטייט פֿון באַאַמטערס פֿון די דריַי נאָרדישע לענדערס רעגירונג־אַדמיניסטראַציעס און סאַמישע פּאַרלאַמענטן. אין משך פֿון די לעצטע יאָרן, וועט מע האָט פֿאַרהאַנדלט וועגן אַ נאָרדישער סאַמע־קאָנוועניע, איז די באַדײַטונג פֿון דער NÄS־קאָאָפּעראַציע פֿאַרקלענערט געוואָרן וויַיל מע האָט באַהאַנדלט די זעלבע ענינים אין די פֿאַרהאַנדלונגען וועגן דער קאָנוועניע.

ILO 169

די רעגירונג וועט, לויטן שוועדישן אָנזאָג צו די פּ"פּ־ס ראָט פֿאַר מענטשן־רעכט, אַרבעטן כּדי צו ראַטיפֿיצירן די קאָנוועניע ILO 169. אַ ראַטיפֿיקאַציע פֿון דער קאָנוועניע ILO 169 איז אָבער אַן ענין פֿאַרן פּאַרלאַמענט צו באַשלאָסן וועגן דעם.

אַ שפּראַכיקע קאָאָפּעראַציע צווישן די נאָרדישע לענדער

דער נאָרדישער מיניסטער־ראָט האָט איניציִירט אַן אינטערוועניע כּדי צו פּראָטעזשירן און שטיצן די נאַציאָנאַלע מינאָריטעט־שפּראַכן און די איבעריקע קלענערע שפּראַכן אין די נאָרדישע לענדער, דורכן פּראָיעקט "קלענערע שפּראַכן איו די נאָרדישע לענדער". מע וועט אַרבעטן מיט דעם ביז 2022 און דער ציל איז צו אַנטוויקלען די נאָרדישע אַרבעט מיטן שטיצן די מינאָריטעט־שפּראַכן, און דערצו אויך צו פֿאַרהעכערן די אינטערעס און די קענטשאַפֿט וועגן ווי אַזוי אויסבילדונג און קולטור קענען פֿאַרשטאַרקן די קלענערע שפּראַכן אין די נאָרדישע לענדער.